

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА ЛІНГВІСТИКИ

Актуальні проблеми аграрного, земельного, екологічного та природоресурсного права: теорія та практика

Круглий стіл, присвячений до дня юриста України

Збірник наукових праць

5 жовтня 2021 року

Біла Церква

2021

постачальники сільськогосподарської сировини та продуктів харчування на світовому ринку, зберігається значний обсяг державної підтримки товаровиробників у сфері сільського господарства.

Для сучасних економічних умов в Україні надзвичайно важливим є розвиток науки та інформаційно-інноваційних галузей та тих видів виробництва, які зможуть забезпечити прискорені темпи економічного розвитку в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ковальчук І.В. Гармонізація законодавства України та ЄС у сфері оподаткування агробізнесу. Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. БНАУ, 31 жовтня 2019 р. Біла Церква, 2019.С. 25 – 28.
2. Криворук Б.М. Світовий досвід державного регулювання АПК: уроки для України. Економіка та управління АПК. 2013. Вип. 10. С. 140–144.
3. Школенко О.Б. Інструменти державної політикизахисту економічних інтересів вітчизняних товаровиробників у зарубіжних країнах.Світове господарство і міжнародні економічні відносини. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vbumb/2010_1/2.pdf
4. Шолудько О. Оцінка світового досвіду фінансової підтримки аграрної сфери. Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія «Економіка АПК». 2013. № 20(1). С. 137–147

УДК: 349.42

ТКАЧЕНКО Т. Д., магістрантка 2-го року навчання

Науковий керівник – **МЕЛЬНИК О. Г.**, к.ю.н.

Білоцерківський національний аграрний університет

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ ДІЯННЯ У СФЕРІ РИНКУ ЗЕМЛІ

В даній статті розглядається корупція в Україні за корупційні діяння у сфері земельного законодавства та кримінальна відповідальність за дані злочини.

Ключові слова: земля, хабарництво, корупція, ринок землі, корупційні схеми, земельне законодавство, корупційні ризики.

Земля завжди була центром корупційних діянь та сутичок в різні роки та століття. Вона є джерелом збагачення для багатьох людей завдяки своїм споживчим цінностям. Вона поєднуються з живою працею, формуючи виробничий процес на предмет праці, продукти та товари. Навколо неї формуються різні ресурси, такі як водні та повітряні ресурси, флора і фауна. Головним її призначенням – це здійснення соціальної та виробничої діяльності на прилеглий території.

В останні роки, в результаті прийняття нового земельного законодавства в незалежній Україні, земля стала предметом ринкових відносин – вона є предметом купівлі-продажу. Були введені платежі за землю (податок, орендна плата і т.д.). Вони відображають економічну сутність землі як товару і нерухомості. Ця функція землі радикально змінилася: від державних заборон на угоди з землею до державних стимулів для обороту землі. У той же час, з багатогранною метою і різними напрямками функціонування країни, її роль у виробництві та управлінні природою є консервативною. Основні напрямки функціонування землі не схильні або частково схильні до змін протягом всієї історії взаємодії людини з землею. Останнє завжди представляло територію країни, місце проживання населення, найважливіший природний ресурс, джерело продовольства, сільськогосподарської та мінеральної сировини. Всі ці сфери функціонування земель знаходяться у сфері пріоритетних державних інтересів. На них поширюються конституційні вимоги щодо використання та охорони земельних ресурсів як головного національного багатства.

Згідно із ч. 1 ст. 121 Земельного кодексу України, громадяни України мають право на безоплатну передачу їм земельних ділянок із земель державної або комунальної власності у відповідних розмірах встановлених цією статтею [1].

Щоб отримати право власності на землю шляхом її безкоштовної приватизації, ця земля спочатку повинна бути вільною (власники повинні бути відсутніми). Для цього необхідно звернутися до органу, уповноважений розпоряджатися земельними ділянками державної або муніципальної власності, з проханням про безкоштовне надання земельної ділянки у власність.

Таким органом влади щодо земель комунальної власності, розташованих переважно в населених пунктах, є відповідна сільська, селищна, міська рада, а щодо державних земель, які, як правило, розташовані на земельній ділянці.

Згідно з пунктом 5 статті 116 Конституції України, Кабінет Міністрів України управляє державними об'єктами відповідно до Закону [2]. В пункті 5 зазначається, що Кабінет Міністрів України забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності, а також здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону. Основним засобом виконання цього завдання є суворе дотримання правового режиму власності, правових принципів та гарантій підприємництва, правил конкуренції та антимонопольних норм, які визначаються виключно законами України, зокрема п. 7, 8 ч. 92 Конституції України.

Згідно зі статтями 142 та 143 Конституції України, матеріальною та фінансовою основою місцевого самоврядування є земля, що перебуває у власності територіальних громад [2].

На підставі частини 2 статті 84 Земельного кодексу України право державної власності на землю набувається і реалізується державою через органи виконавчої влади відповідно до повноважень, які визначені в Земельному кодексі України. Таким чином, Кабінет Міністрів України: передає земельні ділянки з державної власності у власність або користування у випадках, передбачених статтею 149 ЗК України, та земельні ділянки дна територіального моря, а також для використання земель зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазначала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи (ч. 8 ст. 122 ЗК України); здійснює спільно з Верховною Радою України продаж земельних ділянок, що перебувають у державній власності, за винятком земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти, що підлягають приватизації, іноземним державам та іноземним юридичним особам (ч. 1 ст. 129 ЗК України); має право приймати рішення про вилучення земельних ділянок, що належать державі, які перебувають у постійному користуванні, для суспільних та інших потреб (ч. 2 ст. 149 ЗК України); надає дозвіл на проведення пошукових робіт на територіях заповідників, національних дендрологічних, ботанічних, меморіальних парків, поховань та археологічних пам'яток (ч. 3 ст. 97 ЗК України); здійснює інші повноваження [1].

Земельний кодекс України встановлює обов'язковість погодження меж земельної ділянки з власниками і користувачами суміжних ділянок при проведенні кадастрових зйомок.

Згідно з вимогами чинного земельного законодавства проект відведення земельної ділянки підлягає погодженню компетентними органами відповідно до статті 186-1 Земельного кодексу України [1].

Відповідно до чинного Земельного кодексу України, кожен громадянин нашої держави має законне право отримати свою частку землі та на цілі, передбачені законом. Ніхто не має права позбавляти громадянина цього права, лише у випадку законодавчих вимог, встановлених, зокрема, Законом України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» від 17.11.2009 №1559-VI [3].

Земельні відносини є однією з найбільш корумпованих сфер державного управління в Україні. Корупційні зловживання у сфері земельних відносин призводять до зниження надходжень до державного та місцевих бюджетів, втрати земель державної та комунальної власності, порушення прав і законних інтересів на землю, зниження рівня інвестиційної привабливості країни.

Найбільш корупційно-прибутковими є зловживання у зв'язку з експропріацією земель державної та муніципальної власності в рамках комерційного будівництва. Ці системи обумовлені недосконалістю положень

Земельного кодексу України та Закону України «Про оренду землі» [4].

Наразі в Україні з 8 мільйонів гектарів «тіньових» земель не платять податки. Так, із зареєстрованих 33 мільйонів гектарів сільськогосподарських угідь тільки з 22 мільйонів гектарів податки сплачуються державі. У той же час із загального числа зареєстрованих ділянок тільки 3 мільйони гектарів належать приватним селянам. По суті, 8 мільйонів гектарів – це внутрішній офшор країни так звана «тіньова» земля, з якої взагалі не сплачуються обов'язкові податкові платежі.

Початок децентралізації в Україні стикається з багатьма проблемами, головна з яких – недостатній обсяг фінансових ресурсів, якими володіють територіальні громади. Ця проблема ставить під сумнів ефективність територіальної і адміністративної реформи в країні і потребує вирішення у короткостроковій перспективі.

Тільки одне положення Земельного Кодексу про безоплатну приватизацію земель державної та муніципальної власності дозволяє реалізувати близько десяти корупційних схем. За попередніми результатами перевірки Держгеокадастру через механізм безкоштовної приватизації за 2013-2020 роки з державної у приватну власність виведено понад 700 тисяч гектарів земель. Зараз на балансі держави відсутнє понад 5 мільйонів гектарів земельного банку, а реальні власники землі стануть відомі тільки після оцифровки відповідних паперових даних.

Експерти Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) визначили найбільш поширені корупційні ризики у сфері екологічних відносин та підготували комплексний аналітичний огляд «Земельна корупція: ТОП-30 корупційних ризиків та шляхи їх подолання» (далі – аналітичний огляд). При цьому експерти НАЗК запропонували конкретні заходи з мінімізації існуючих корупційних ризиків і пропозиції щодо внесення змін до українського законодавства, які в разі їх успішної реалізації дозволять знизити або повністю усунути ряд ризиків.

Сьогодні найбільш поширеними джерелами корупційних ризиків у земельній сфері є: недосконалість регулювання, відсутність ефективних механізмів реагування на розсуд влади, невідповідність існуючих законодавчих норм та відсутність належного обліку земель.

Згідно зі звітом соціологічного опитування, серед причин, що викликають корупцію в органах влади країни, виділяються наступні: недосконалість законодавчої бази (непрозорість, двозначність, непослідовність); розпливчастість правової бази; бюрократична, більш складна і тривала процедура отримання дозволів; відсутність ясності й однозначності в законі; відсутність ясності й однозначності в законі; специфіка менталітету населення; низький рівень підприємницької діяльності.

Іншими словами, необхідно створити науково-методологічну базу для вдосконалення розвитку ефективної системи землеустрою та структури, спеціально уповноваженої виконавчою та місцевою владою керувати

землекористуванням як основним орієнтиром у цій системі.

Вирішення цієї проблеми вимагає виконання:

1) дослідження проблемної ситуації, обґрунтування мети та цілей створення єдиної системи управління земельним фондом та розвиток структури органів управління виконавчої влади та місцевого самоврядування;

2) дослідження факторів ефективної організації системи землеустрою та розвитку структури органів управління виконавчої влади та місцевого самоврядування;

3) визначення альтернативних макроекономічних припущень та умов розвитку Земельного фонду Системи управління та вдосконалення структури відповідних органів управління;

4) розробка загальної концепції розвитку та принципів організації системи управління земельним фондом та вдосконалення структури відповідних органів управління в альтернативних макроекономічних умовах;

5) опрацювання методичних документів для передпроектного обґрунтування розвитку (створення) системи управління земельним фондом та вдосконалення структури органів управління виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Тому основною проблемою організації системи землеустрою, що відповідає вимогам перехідної економіки, є забезпечення належної наукової бази. Відчувається гостра відсутність знань про раціональні масштаби втручання держави у процес розподілу, використання та оновлення земель, ефективні механізми поєднання адміністративних та ринкових методів регулювання цих процесів, оптимальні організаційні структури та форми господарювання.

Відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення з 1 липня 2021 року стало потужним ривком для економіки України, викликавши цим необхідність створення нових підходів до управління по земельним ресурсам.

Ось основні моменти, для яких був створений ринок землі в Україні:

1. Завдяки ринку власники земельних ділянок мають право в повній мірі ними користуватися. Через мораторій вони були дещо обмежені в конституційному праві розпоряджатися своїм майном.

2. Землевласники зможуть використовувати землю як заставу для залучення інвестицій з метою підвищення продуктивності їх використання.

3. Заставний кредит надасть подальший імпульс розвитку фінансового ринку.

4. Покращиться якість життя в сільській місцевості. Жителі муніципалітетів отримуватимуть більше грошей за продаж та оренду землі. І муніципалітети отримають більші податкові надходження.

Відкриття ринку землі в цьому році стало очікуваною подією всіх років і багатьох обіцянок можновладців. Відтепер державні землі можуть продаватися на аукціонах для запобігання корупції. Є можливе обмеження доступу на ринок для іноземців та іноземних компаній, а саме заборона купляти або іншим

шляхом набувати у власність землю сільськогосподарського призначення.

Даний закон також вводить поетапне скасування діючої заборони на відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначенням приватної власності з певною низкою обмежень, які по суті зводяться до обмеження їх купівлі певними суб'єктами, а також обмежують концентрацію земель на певній території в «одних руках».

Зокрема, закон встановлює такі основні умови для початку відчуження права власності на земельну ділянку:

- у період з 1 липня по 1 січня 2024 року – між громадянами України, державою, територіальними громадами;
- з 1 січня 2024 року – за участю юридичних осіб, утворених відповідно до законодавства України з певними обмеженнями;
- після затвердження рішення на референдумі – за участю іноземних юридичних осіб і громадян.

В період 2017-2019 років, ринок сільськогосподарських земель був основним джерелом корупції для всіх державних органів, в тому числі і органів місцевого самоврядування. Часто-густо серед земель траплялись так звані незатребувані землі – це ті землі, які власник не знайшов. Дані землі були залучені до місцевих громад і було основним їх джерелом корупції.

Протягом 2020 року за ст. 368 КК України «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди» було засуджено 81 посадову особу за отримання хабаря. Натомість за пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди службовій особі відповідно до ст. 369 КК були притягнуті до відповідальності майже 600 хабародавців [5].

Відповідно до статті 65 Закону України «Про запобігання корупції», за вчинення корупційних або злочинних діянь особи, зазначені в частині першій статті 3 Закону, притягуються до кримінальної, адміністративної, цивільної та дисциплінарної відповідальності в установленому законом порядку [6].

Стаття 370 Кримінального кодексу України передбачає кримінальну відповідальність за два види провокації хабара – створення службовою особою обставин і умов, що зумовлюють:

- пропонування хабара та
- одержання хабара.

Суб'єктом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 370 КК, є лише службова особа. Частина 2 ст. 370 передбачає кримінальну відповідальність за провокацію хабара, вчинену службовою особою правоохоронних органів [5].

Якщо злочин вчиняється від імені та в інтересах юридичної особи його уповноваженими особами, самостійно або у співучасті з юридичною особою у випадках, визначених кримінальним кодексом, застосовуються заходи кримінально-правового характеру.

Відповідно до ч. 1 статті 364 Кримінального кодексу, Зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи

використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, - карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, із штрафом від двохсот п'ятдесяти до семисот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [5].

В ч. 2 тієї ж самої статті 364 КК зазначається, що те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, - карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [5].

НАЗК попереджає органи декларування, які займають відповідальну та особливо відповідальну посаду, про те, що подання електронної декларації є обов'язковим.

Як заявили у НАЗК, питання вибору підприємства, яке буде використовувати землю, не вирішене. Рішення про надання земельної ділянки для обробітку залежить від посадової особи, яка розпоряджається майном на свій розсуд.

Крім того, інформація про укладені спільні договори та земельні активи державних підприємств не включена до жодної офіційної реєстрації, тому неможливо контролювати та контролювати, хто обробляє ці землі та на яких умовах.

Надмірна кількість землі, що перебуває у постійному користуванні державних підприємств, з якими неможливо впоратися самотійно, породжує такі злочини. Кожен керівник зіткнеться з такою вигідною пропозицією розпоряджатися чужим майном у власних інтересах.

Наразі існує багато корупційних схем проти майна, а саме земельних ділянок. Найпоширеніші із них є саме такі:

- перевищення повноважень міських рад щодо надання земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власність;
- сплата оренди за земельну ділянку після закінчення строку оренди на користь чиновників;
- використання землі без правовстановлюючих документів;
- виділення безкоштовної землі та погодження забудови фіктивним житлово-будівельним кооперативам.

Існує безліч моделей, які потім використовують для оцінки прогресу у зменшенні хабарництва. Наприклад, деякі компоненти моделі включають як складові законодавства, так і складові законодавства м'якого права, а також компоненти забезпечення належного виконання права та дотримання норм права.

Отже, земля має величезне значення як для самого факту існування держави, так і для соціально-економічного становища проживає на ній населення, а також для майбутніх поколінь. Управління земельними ресурсами має бути організовано пропорційно соціальної, економічної та екологічної значущості землі. Найбільш ефективно управління може здійснюватися тільки державою відповідно до його центральними органами управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Земельний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2002, № 3- 4, ст.27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
2. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
3. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності. Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 1, ст.2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17#Text>
4. Про оренду землі. Закону України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 46-47, ст.280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>
5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341–III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
6. Про запобігання корупції. Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

УДК: 342

ХОРОШУН Л.М., магістрант 2-го року навчання

Науковий керівник – **НІКІТЕНКО О.І.**, д.ю.н.

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ БОРОТЬБИ З КРИМІНАЛЬНИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

У статті висвітлено проблемні питання боротьби з кримінальними правопорушеннями проти довкілля. Встановлено, що правильна **кваліфікація кримінальних правопорушень** проти довкілля допомагає досягти істини,

ОСОБЛИВОСТІ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ДЖЕРЕЛ АГРАРНОГО ПРАВА Котіков О.І.	С. 62
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕКИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ Кушнір Д.О.	С. 68
РЕАЛІЗАЦІЯ І ЗАХИСТ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ Максимчук В.В.	С. 71
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОБ'ЄДНАНЬ АГРАРНИХ ВИРОБНИКІВ Мацюк О.С.	С. 81
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЕКОЛОГІЧНУ ІНФОРМАЦІЮ В УКРАЇНІ Мойсеєнко В.В.	С. 86
ПРАВОВА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ Мукоїда І.І.	С. 90
ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ Пастухова М.О.	С. 96
ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗЕМЛЕОЦІНОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ Прокопець О.І.	С. 101
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДОРАДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН Сігал Є.Є.	С. 107
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ Снігур А.О.	С. 113
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА Солодкий О.Є.	С. 120
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЙНІ ДІЯННЯ У СФЕРІ РИНКУ ЗЕМЛІ Ткаченко Т.Д.	С. 127
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ БОРОТЬБИ З КРИМІНАЛЬНИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ Хорошун Л.М.	С. 134